

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ БІОБЕЗПЕКИ І БІОЕТИКИ»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
ЗА НАПРЯМОМ 6.051401 – «БІОТЕХНОЛОГІЯ»

КРЕМЕНЧУК 2017

Методичні вказівки щодо самостійної роботи з навчальної дисципліни
«Основи біобезпеки і біоетики» для студентів денної форми навчання за
напрямом 6.051401 – «Біотехнологія»

Укладачі: д. б. н., проф. В. В. Никифоров,
старш. викл. О. О. Никифорова
Рецензент к. б. н., доц. А. В. Пасенко

Кафедра біотехнологія і здоров'я людини

Затверджено методичною радою Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського

Протокол №__ від_____2017 р.

Голова методичної ради

проф. В. В. Костін

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Навчальні елементи навчальної дисципліни.....	6
2 Теми та погодинний розклад лекцій, практичних занять і самостійної роботи.....	13
3 Перелік тем і питань для самостійного опрацювання.....	15
4 Питання до іспиту.....	31
5 Теми рефератів.....	34
6 Критерії оцінювання знань студентів	36
Список літератури.....	39

ВСТУП

Метою вивчення навчальної дисципліни є розкриття змісту, історичних коренів, засад та епістемології біоетики як науки і на основі цього – висвітлення теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо зміни в оцінювати стану здоров'я населення, пошани гідності людини як особистості та її розвитку в духовній, душевній і тілесній інтегральності, збереження людського життя від моменту запліднення до природної смерті, висвітлення проблем генної інженерії та біотехнологій з погляду біобезпеки.

«Основи біоетики та біобезпеки» як навчальна дисципліна:

– ґрунтується на висвітленні етичних проблем, пов'язаних з розвитком технологічних наук, біології, медицини;

– закладає основи теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо зміни оцінювати стану здоров'я населення, ставлення до осіб з алкогольною та наркотичною залежністю, ВІЛ-інфікованих тощо; захисту прав ембріона людини, а також морального статусу понять: абортів і розв'язання проблеми руйнівного постабортного синдрому, стерилізації, контрацепції та її альтернативи – природних методів розпізнавання днів плідності, репродуктивних технологій, біомедичних маніпуляцій, генної інженерії, клонування, експериментування на людині, трансплантації органів, евтаназії та її протидії – паліативного лікування;

– закладає основи здорового способу життя, пошани гідності людини, збереження життя та здоров'я людини від моменту запліднення до природної смерті, якості та ефективності діагностики, лікування, реабілітації та профілактики захворювань, збереження та зміцнення здоров'я населення.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати:

– теоретико-методологічні засади біоетики;
– державне регулювання біомедичних втручань в організм людини на засадах біоетики. Проблеми біомедичних маніпуляцій та генної інженерії в

контексті біобезпеки;

– правові та медико-соціальні аспекти регулювання системи охорони здоров'я на засадах біоетики.

уміти:

– розкривати сутність біоетики, яка розглядає людину як особистість, передусім з її духовними цінностями і потребами, слугує їй, є відкритою для нових наукових знань, ґрунтується на моральних засадах, зорієнтованих на шанування гідності людини як особистості та її розвитку в духовній, духовній та тілесній інтегральності, збереження її життя від моменту запліднення (злиття гамет) аж до природної смерті;

– простежувати історичні корені біоетики, її філософські засади та місце серед інших морально-етичних і правових навчальних дисциплін;

– аналізувати державні нормативні акти в галузі охорони здоров'я щодо їх відповідності засадам біоетики;

– досліджувати специфіку біоетичних проблем в українському суспільстві, стан і перспективи розвитку біоетики, вплив засад біоетики на ефективність діяльності органів і закладів охорони здоров'я в Україні під час розв'язання проблем алкоголізму, наркоманії, СНІДу, трансплантації органів та експериментування на людині в галузі охорони здоров'я;

– розробляти науково обґрунтовані пропозиції щодо шляхів і засобів регулювання біомедичних втручань у людський організм на засадах біоетики, зокрема в сфері демографії.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна спирається на знання, здобуті студентами під час вивчення біології, клітинної біохімії, загальної мікробіології та вірусології, загальної біотехнології, філософії, психології і є необхідною під час формування морально-етичних принципів у майбутніх науковців під час виконання науково-дослідної роботи та для успішного виконання своїх професійних завдань.

1 НАВЧАЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ ДИСЦИПЛІНИ

Аксіологічний – той, що стосується цінностей чи системи цінностей.

Акцидентальне з'єднання – поняття, що означає дію, у внаслідок якої утворюється єдність.

Аналогія – застосування термінів, що означають реальності, що частково подібні, а загалом різняться одна від одної.

Антропологія – наука, яка вивчає людину в проявах її суті (природа, походження, призначення, здібності та ін.) і спрямована на пізнання того, ким є людина.

Біотика:

– це наука про відповідність етичним (моральним) нормам і засадам людської поведінки у біолого-медичній галузі та в сфері охорони здоров'я;

– це систематичне вивчення людської поведінки щодо життя та здоров'я, що досліджуються у світлі моральних цінностей і засад (В. Райх);

– це частина «моральної філософії», що розглядає дозволеність медичних втручань у людський організм з точки зору права, зокрема втручань, що пов'язані з розвитком біологічних і медичних наук (Е. Згречча);

– це використання біологічних наук для покращення умов життя людини (В. Р. Поттер);

– це маєвтика, тобто наука, що здатна зрозуміти цінності шляхом діалогу між медициною, філософією та етикою (А. Геллегерс);

– це нова навчальна дисципліна, що намагається виробити методологію, здатну допомогти науковцям і лікарям у прийнятті правильних рішень під соціальним, психологічним, історичним кутом зору (Д. Келлеген);

– аналізує моральність людських дій у біологічно-медичному аспекті, охоплює медичну етику і займається не лише моральними проблемами медицини, а й тими, що виникають з розвитком біологічних наук (А. Ватра);

– порушує етичні питання, пов'язані з заплідненням, народженням,

життям і смертю, а також з можливостями розвитку і досліджень біологічної і медичної терапії (О. Гоффе).

Біологізм – тлумачення явищ, які мають психологічну, духовну і соціальну природу, як суто біологічних феноменів, що призводить до спрощеного бачення розвитку і функціонування суспільства.

Благо – загальне поняття, що відображає позитивну цінність предметів і явищ. Розрізняють Б. матеріальне і Б. духовне.

Відмова від виконання громадянського або професійного обов'язку за велінням совісті – вчинок особистості, що полягає у відмові здійснювати або сприяти здійсненню дії, яка протирічить її совісті, навіть якщо ця дія допускається законом. Совість є категорією етики, що характеризує здатність особистості здійснювати моральний самоконтроль, самостійно формулювати для себе моральні обов'язки, вимагати від себе їх виконання і здійснювати самооцінку своїх вчинків. Совість є виразом моральної самосвідомості особистості.

Відповідальність – обов'язок людини як вільної особи відповідати за свої дії.

Гілеморфізм – доктрина, створена Аристотелем, що розглядає метафізичні елементи, що становлять фізичну суть: матерію і форму.

Гедонізм – учення, що ідентифікує благо з задоволенням і висуває для людини на перше місце пошук задоволення.

Генна інженерія – напрям молекулярної біології та генетики, що розробляє лабораторні методи цілеспрямованого утворення організмів з новими комбінаціями спадкових властивостей.

Проекціювання – введення у хромосоми генів, результати дії яких відомі, за допомогою різних стратегій – від клітинної гібридизації до специфічних «зондів», що здатні виявляти сегменти ДНК, що відповідають певному гену.

Ізоляція – використання біологічних «ланцетів», тобто специфічних органічних ензимів (ендонуклеаз), що «розрізають» на чітко визначені частини

ланцюг ДНК, унаслідок чого ізолюються гени, розташовані між двома зрізами основної послідовності молекулярного ланцюга.

Клонування – своєрідне біологічне дублювання окремих генів у кількостях, потрібних для вивчення або використання з різною метою.

Послідовність – точний порядок чергування основ молекулярної структури генів, за яким вивчають механізми їх діяльності та змін.

Перенесення – уведення генів у клітини і тканини, відмінні від тих, у яких вони зазвичай функціонують.

Добро – одна з найважливіших категорій етики для вираження позитивної оцінки суспільних явищ, вчинків людей.

Екзистенціалізм – напрям у філософії, предметом вивчення якого є конкретне існування людини (у ситуаціях боротьби, страждання, смерті тощо).

Екофемінізм – один з напрямів американського фемінізму, який, розглядаючи пригноблення природи у зв'язку з пригнобленням жінки, прагне тим самим сприяти звільненню і першої, і другої.

Епістемологія (від грец. *episteme* – наука і *logos* – учення) – система мислення, що вивчає структуру і метод наукового пізнання. Іноді тлумачиться як дослідження будь-якої форми пізнання.

Етика (від грец. *ethos* – спосіб життя, поведінка, звичай) – філософська наука, об'єктом якої є моральна свідомість людини, тобто її вільна поведінка, згідна або не згідна з лінією розуму.

Євгенізм – напрям у генетиці, завданням якого первісно було поліпшення спадкових якостей людини за допомогою біологічних методів селекції спадкових чинників.

Загальне благо – етико-політична (не економіко-статистична) концепція, що визначає духовні і матеріальні умови, що дають змогу суспільству сприяти вільному розвитку кожної особистості. Цій концепції протистоять поняття «загальний інтерес» (ліберального походження) і «державний інтерес» (колективістського походження).

Законна оборона – оборонні дії, що не виключають як крайній засіб

смерть несправедливо нападаючого. Ці дії виправдані за певних умов, які регламентовані такими доктринами:

Закон Юма – неможливість перейти зі сфери існування в сферу повинності, що тим самим відокремлює пізнання від етичної норми, що цінності не можуть знайти собі місця в світі.

Зло – категорія етики, що за своєю сутністю є протилежністю добра; поняття, що відображає загальне уявлення про те, що протирічить вимогам моралі і заслуговує на осуд; загальна абстрактна характеристика негативних моральних властивостей.

Ідеалізм – у вузькому розумінні означає філософію, що, протиставляє себе реалізму, виключає існування речей за межами думки і тим самим доходить до ствердження іманентності всього емпіричного світу у творчій діяльності мислячого суб'єкта.

Іманентна дія, спрямована на вдосконалення, – у трактуванні Аристотеля це дія, що здійснюється всередині одного і того ж суб'єкта (наприклад, мислення, розвиток) і спрямована на вдосконалення того, хто її здійснює. Для Аристотеля така дія характеризує живу істоту.

Істина – реальна дійсність, правильно відображена у свідомості людей.

Кардинальні чесноти – *розважливість* (належна міра того, що конкретно потрібно зробити для втілення в життя чесноти), *поміркованість* (належна міра у користуванні благами цього світу і влада над своїми пристрастями), *мужність* (здатність до протидії злу і подолання труднощів для здобуття будь-якої високої чесноти) і *справедливість* (здатність визнавати і поважати право іншого). Вони називаються кардинальними (від лат. *cardim* – опора), оскільки підтримують весь духовний організм.

Клонування – штучне безстатеве утворення клітин або індивідів, які генетично ідентичні тим, що вже існують. Виділяють два види клонування: *репродуктивне клонування*, яке має за мету створення живого індивіда, генетично ідентичного з тим, що вже існує, та *терапевтичне клонування*, яке має на меті створення ембріона, життя якого планують перервати на

початкових стадіях розвитку задля отримання тканин і клітин з їх подальшим використанням у терапевтичних цілях.

Краса – те, що досконале за формою чи сутністю і викликає у людини позитивні відчуття.

Культура – сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії.

Лікарський патерналізм – ставлення лікаря до пацієнта, як до малої дитини (не завдаючи йому зла або шкоди), унаслідок чого пацієнт не має права голосу.

Лікарська таємниця – вимога нерозголошення інформації про стан здоров'я громадянина та інших відомостей, що їх отримано під час його обстеження та лікування.

Любов – моральне поняття етики, яке відображає особливі взаємини між людьми.

Матерія – філософське поняття, що позначає об'єктивну реальність, що існує незалежно від людської свідомості.

Механіцизм – філософське вчення, що спрощено розуміє все, що відбувається у фізичному і духовному плані, як механічний рух, що визначається законами механіки, тобто позбавлений високої мети.

Натуралізм (від лат. *natura* – природа) – те, що узгоджується з природою і виводиться з неї.

Особистість – індивід, комплексна сутність якого має раціональний і духовний характер.

Право – у контексті біоетики термін, що позначає не сукупність законів, що керують суспільством, а вимогу соціальних суб'єктів бути визнаними, а отже, шанованими іншими.

Природний закон – закон, що продиктовано самою реальністю (*Лівій*).

Рандомізоване, або випадково-вибіркове, дослідження – це випадковий розподіл пацієнтів у групах порівняння під час проведення клінічних випробувань.

Реалізм – термін, запропонований Якобі (1789) для позначення трансцендентності (незалежної реальності) пізнаваного об'єкта стосовно суб'єкта, що пізнає.

Релятивізм – позиція тих, хто вважає, що пізнанню недоступна абсолютна істина: будь-яка істина – це лише «точка зору», часткова і суб'єктивна або цілковито залежна від часу та історичних умов.

Рефлектуюча свідомість – наявність розуму в самому собі в акті осягнення і судження.

RU-486 (міфепристон) – пероральний антипрогестин, що викликає аборт протягом першого триместру вагітності.

Свавілья – необмежена влада, відсутність законності, справедливості. Схильність діяти на власний розсуд, не зважаючи на волю й думку інших. Самовілья. Відображення явищ реальної дійсності, що ґрунтується лише на власному, часто спотвореному, сприйнятті, відступ від правди життя (у творах мистецтва тощо). Свавільна поведінка, свавільний вчинок.

Свобода – особлива і виняткова властивість, що притаманна людині, яка є господарем своїх вчинків, і тому несе відповідальність за них.

Совість – усвідомлення і почуття моральної відповідальності за свою поведінку, свої вчинки перед самим собою, людьми, суспільством; моральні принципи, погляди, переконання; сумління.

Справедливості засада – до всіх необхідно ставитися однаково неупереджено і давати кожному те, що йому належить. Насамперед ця засада спрямована проти будь-якої форми дискримінації за ознакою раси, релігії, соціальних умов, статі і культури.

Суб'єктивізм – світогляд, що заперечує об'єктивні закони розвитку і провідне значення відводить суб'єкту: реальність перебуває під впливом суб'єкта або ж безпосередньо продукується суб'єктом, який живе в ній.

Сцієнтизм – абсолютизація значення науки як головного чинника прогресу і засобу розв'язання суспільних, соціальних проблем; застосування методів, властивих природничим наукам, до тлумачення філософських і

соціальних явищ.

Телеологія – вчення, згідно з яким уся історія світу є здійсненням наперед визначеної, даної Богом мети, і все в розвитку природи та суспільства доцільне.

Тератогенна дія – порушення ембріонального розвитку під впливом тератогенних чинників – деяких фізичних, хімічних (у тому числі лікарських препаратів) і біологічних агентів (наприклад, вірусів) з виникненням морфологічних аномалій і вад розвитку.

Утилітаризм – позитивістський напрям в етиці, що вважає користь основою моральності та критерієм людських вчинків; принцип оцінювання всіх явищ лише з огляду на їхню корисність, здатність бути засобом для досягнення певної мети.

Фіксизм – інтерпретація походження видів, що виключає еволюцію і розглядає кожну створену істоту як таку, що має визначені і фіксовані властивості.

Фіналізм – уявлення про реальність як таку, що співвідноситься з віддаленою метою, яку будь-яка річ містить у собі, і завдяки якій може бути усвідомлений її потаємний зміст. Має велике значення для біології, оскільки розглядає питання про те, чи є організація і діяльність живих створінь цілеспрямованою чи казуальною.

Форма – одна з характеристик матерії, визначальний і об'єднувальний компонент сутнього.

Холізм – філософське вчення, що розглядає світ як результат творчої еволюції, що спрямовується нематеріальним «чинником цілісності». Наголошує на важливості цілісності організму.

Цінності – усе те, що має потенціал блага і внаслідок цього дає особі поштовх до дії, спрямованої на здійснення цього блага.

Щирість – вираз пізнаної істини. «Наші слова і дії істинні тоді, коли ми даємо правильну оцінку тому, що пізнаємо, і коли ми живемо відповідно до того, у що віримо» (*О'Кшінз Дж.*).

**2 ТЕМИ ТА ПОГОДИННИЙ РОЗКЛАД ЛЕКЦІЙ,
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

№ пор	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1 Теоретико-методологічні засади біоетики					
1	Тема 1 Історичні корені біоетики	4	1	–	3
2	Тема 2 Епістемологія та етико-культурні моделі біоетики	4	1	–	3
3	Тема 3 Філософські основи біоетики	4	1	–	3
Змістовий модуль 2 Державне регулювання біомедичних втручань в організм людини на засадах біоетики. Проблеми біомедичних маніпуляцій і генної інженерії в контексті біобезпеки					
4	Тема 4 Право на життя від моменту запліднення	5	1	1	3
5	Тема 5 Біоетична концепція демографії. Проблеми абортів	5	1	1	3
6	Тема 6 Контрацепція та її альтернатива – природні методи розпізнавання днів плідності	4	1	–	3
7	Тема 7 Біоетична концепція охорони життя людини. Проблеми допоміжних репродуктивних технологій і їх альтернатива – НаПроТехнології	7	2	1	4
8	Тема 8 Біоетична неприпустимість продукування та використання живих людських ембріонів для отримання стовбурових клітин	6	2	–	4
9	Тема 9 Шлях до можливості клонування людини – знецінення гідності людського розмноження та ембріона	7	2	1	4

10	Тема 10 Основи біобезпеки	5	1	1	3
11	Тема 11 Інформована згода та експериментування на людині. Маніпуляції з психічним здоров'ям людини	7	2	1	4
12	Тема 12 Біоетика і трансплантація органів	5	1	–	4
13	Тема 13 Ксенотрансплантація з точки зору біоетики	5	1	–	4
14	Тема 14 Проблема евтаназії в контексті біоетики. Альтернатива евтаназії – паліативне лікування	6	2	–	4
Змістовий модуль 3 Правові та медико-соціальні аспекти регулювання системи охорони здоров'я на засадах біоетики					
15	Тема 15 Стан і перспективи розвитку біоетики в Україні	4	1	–	3
16	Тема 16 Вплив біоетики на ефективність діяльності органів та установ системи охорони здоров'я України	4	1	–	3
17	Тема 17 Біоетичний аспект боротьби з алкоголізмом	5	1	1	3
18	Тема 18 Тютюнозалежність як проблема біоетики	5	1	1	3
19	Тема 19 Проблеми профілактики наркоманії та реабілітації і ресоціалізації наркозалежних	5	1	1	3
20	Тема 20 СНІД – маленький світ великого хаосу	6	2	–	4
21	Тема 21 Біоетика і соціальні проблеми	7	2	1	4
Усього		108	28	8	72

3 ПЕРЕЛІК ТЕМ І ПИТАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Змістовий модуль 1 Теоретико-методологічні засади біоетики

Тема 1 Історичні корені біоетики

Питання для самостійного опрацювання

Чинники виникнення біоетики. Визначення біоетики. Метод дослідження у біоетиці. Закон моральний і закон цивільний. Течії (види) біоетики. Сутність персоналістичної біоетики. Епохи становлення медичної етики (домодерна, модерна, постмодерна). Біоетика і медичний патерналізм. Сфери та напрями біоетики. Спорідненість біоетики з деонтологією. Біоетика у процесі становлення національної системи охорони здоров'я в Україні.

Питання для самоконтролю

1. Указати основні моральні засади формування майбутніх працівників охорони здоров'я.
2. Довести, що зростання значення біоетики сприяє розвитку медицини й охорони здоров'я в Україні.
3. Указати основні етапи і шляхи становлення біоетики, починаючи від медичної етики.
4. Проаналізувати деякі з фундаментальних засад біоетики.
5. Висвітлити проблеми, що розкриває біоетика, порівняно з класичною медичною етикою.
6. Розкрити відмінність між засадами північноамериканської та персоналістичної біоетики.

Література: [1, с. 17–20; 2, с. 3–6; 3, с. 2–5; 4, с. 1–9; 19, с. 3–4].

Тема 2 Епістемологія та етико-культурні моделі біоетики

Питання для самостійного опрацювання

Міждисциплінарність біоетики. Біомедичний, психологічний, соціологічний і юридичний аспекти з точки зору епістемологічного статусу біоетики. Основні моделі біоетики. Філософське обґрунтування етичного

судження в біоетиці. Принципи і засади персоналістичної біоетики. Співпраця (співучасть) у злочині. Персоналістична етика лікарської чесноти Е. Пеллегріно і Д. Томазма. Принципіалізм (північноамериканська модель біоетики) Т. Біачемпа і Дж. Чілдреса. Засади біоетики принципіалізму. Контрактуалізм Дж. Енгелгардта. Нова модель П. Сінгера.

Питання для самоконтролю

1. Указати, як формулює біоетика свої завдання стосовно сучасних проблем у біомедицині.
2. Пояснити, чим відрізняється деонтологія від біоетики.
3. Розкрити відмінність деонтології від доказової медицини.
4. Назвати вченого, який увів в академічні науки термін «біоетика» і сформулював основні завдання перед цією новою наукою.
5. Пояснити, як відрізнялось тлумачення терміна «біоетика» засновниками цієї науки.
6. Обґрунтувати доцільність вивчення основ біоетики та біобезпеки як окремої навчальної дисципліни чи включення тем цього навчального курсу до програм інших суміжних навчальних дисциплін.
7. Коротко охарактеризувати біоетичні уроки Нюрнберзького процесу з позиції персоналістичної біоетики.

Література: [2, с. 7–10; 5, с. 11–16; 6, с. 12–14; 7, с. 7–9; 20, с. 8–14].

Тема 3. Філософські основи біоетики

Питання для самостійного опрацювання

Креаціонізм і персоналізм як теоретичне підґрунтя біоетики. Недосконалість матеріалістичного розуміння людини. Відображення сутності біоетики у вченні Томи Аквінського та в неотомізмі. Релігійний екзистенціалізм. Феноменологічна концепція тілесності. Філософська антропологія про сутність людини.

Питання для самоконтролю

1. Дати визначення біоетики за Р. Поттером.

2. Охарактеризувати за Р. Потгером нові проблеми і завдання біоетики, поставлені новітньою добою перед сучасною наукою.

3. В. Т. Райх запропонував таке визначення біоетики: «Біоетика – це систематичне вивчення людської поведінки стосовно життя та здоров'я, що досліджуються у світлі моральних цінностей та засад». Проаналізувати такі терміни: «систематичне вивчення», «людська поведінка», «життя і здоров'я», «моральні цінності та засади».

Література: [3, с. 23–25; 5, с. 47–48, 8, с. 15–17; 9, с. 5–11; 13, с. 12–15; 14, с. 29–32; 17, с. 22–25].

Змістовий модуль 2 Державне регулювання біомедичних втручань в організм людини на засадах біоетики. Проблеми біомедичних маніпуляцій та генної інженерії в контексті біобезпеки

Тема 4 Право на життя від моменту запліднення

Питання для самостійного опрацювання

Життя як цінність. Біоетика про статус людського ембріона. Людина в контексті Біблії та вчення Церкви. Стать людини. Стать і гендер. Ранні етапи розвитку людини. Право людини на життя від моменту запліднення: а) аборт – порушення основного права людини на життя; б) права людини і новітні репродуктивні технології, їх оцінювання в контексті біоетики; в) право на життя в контексті прав людини. Гідність і недоторканість людського життя від моменту запліднення до природної смерті.

Питання для самоконтролю

1. Указати, чи етично допустимо визначати наперед стать ембріона у разі запобігання генетичній хворобі.

2. Назвати рівні та охарактеризувати можливості втручання генної інженерії в людський організм.

Література: [6, с. 35–37; 9, с. 43–45; 10, с. 27–30; 11, с. 25–28, 14, с. 10–13; 15, с. 9–11; 21, с. 7–9].

Тема 5 Біоетична концепція демографії. Проблеми абортів

Питання для самостійного опрацювання

Лібералізація абортів як наслідок абортивної культури і морального занепаду суспільства та причина демографічної кризи. Класифікація абортів і їх оцінювання з точки зору біоетики. Критерій етичної дозволеності пренатального обстеження. Хірургічні методи абортів. Фармакологічні методи (медикаментозний аборт). Розв'язання проблеми постабортного синдрому в контексті біоетики.

Питання для самоконтролю

1. Розкрити суть профілактики абортів.
2. Висвітлити поняття «непрямий аборт».
3. Указати, чи можна вважати аборт «терапевтичним»? Кого в такому разі стосується цей термін – матері чи дитини.

Література: [2, с. 33–34; 8, с. 45–48; 9, с. 31–34; 11, с. 42–43; 12, с. 3–10].

Тема 6 Контрацепція та її альтернатива – природні методи розпізнавання днів плідності

Питання для самостійного опрацювання

Невідповідність методів контрацепції природі людської особи та її гідності. Класифікація засобів контрацепції та їх оцінювання з точки зору біоетики. Біоетичне оцінювання безпосередньої та опосередкованої стерилізації. Природні методи розпізнавання днів плідності. Біоетичні основи утримання від дошлюбних і позашлюбних статевих стосунків.

Питання для самоконтролю

1. Навести приклад, коли стерилізація може бути виправдана на підставі терапевтичної засади.
2. Назвати відмінності між стерилізацією з контрацептивною метою і терапевтичною стерилізацією.
3. Указати, чи можна виконувати контрацептивну стерилізацію, керуючись засадою «меншого зла».

4. Подати трактування статевої з погляду персоналістичної біоетики.

Література: [8, с. 46–48; 9, с. 37–38; 10, с. 36–41; 18, с. 79–82, 23–25].

Тема 7 Біоетична концепція охорони життя людини. Проблеми допоміжних репродуктивних технологій і їх альтернатива – НаПроТехнології

Питання для самостійного опрацювання

Біоетичні проблеми репродуктивних технологій. Допоміжні репродуктивні технології як загроза людському життю та гідності людини. Нормативно-правові акти України щодо репродуктивних технологій. Критерій етичної дозволеності допоміжних прокреативних технологій. Альтернатива допоміжних репродуктивних технологій – НаПроТехнології.

Питання для самоконтролю

1. Указати, як впливає на усвідомлення загальнолюдських цінностей приналежність індивіда до певної культури.

2. Пояснити, що вкладається в поняття «людська совість», що має діяти згідно з засадами персоналістичної біоетики.

3. Указати, чи виправдані неморальні методи та дії досягненням позитивної мети.

Література: [4, с. 38–41; 7, с. 25–26; 13, с. 15–17; 14, с. 42–44].

Тема 8 Біоетична неприпустимість продукування та використання живих людських ембріонів для отримання стовбурових клітин

Питання для самостійного опрацювання

Гідність людської істоти як особистості від моменту запліднення. Неприпустимість фетальної терапії з позиції біоетики.

Питання для самоконтролю

1. Характеристика стовбурових клітин.

2. Право на життя ненародженої дитини.

3. Суть етичної неприпустимості використання живих ембріонів для

одержання стовбурових клітин.

Література: [3, с. 56–60; 11, с. 35–37; 12, с. 101–11; 17, с. 32–33].

Тема 9 Шлях до можливості клонування людини – знецінення гідності людського розмноження та ембріона

Питання для самостійного опрацювання

Клонування. Методи клонування. Штучне розмноження без гамет. Аргументи біоетики проти можливості клонування людини.

Питання для самоконтролю

1. Указати, чи відповідає гідності ембріона і гідності розмноження запліднення в пробірці за участю законного подружжя.

2. Указати, чи під час запліднення в пробірці захищається життя усіх ембріонів під час перенесення ембріона в матку.

Література: [11, с. 12, с. 62–64; 17, с. 31–34; 20, с. 45–47; 21, с. 45–48].

Тема 10. Основи біобезпеки

Питання для самостійного опрацювання

Життя клітин у людському організмі. Проблеми біомедичних маніпуляцій та генної інженерії в контексті гідності людини, її цілісності та ідентичності. Небезпека застосування новітніх біотехнологій у контексті біоетики. Проблеми біомедичних маніпуляцій і генної інженерії в контексті біобезпеки. Критерії етичної дозволеності. Нормативно-правові акти щодо поводження з ГМО та застосування технологій генної інженерії в контексті біобезпеки. Поводження з ГМО в контексті забезпечення біологічної та генетичної безпеки. Небезпечність застосування генетично модифікованих організмів для людини і довкілля. Небезпечне харчування. Проблеми впровадження нанотехнологій і наслідки їх застосування для людини та навколишнього середовища. Проблеми нанобезпеки в контексті біоетики. Людина і довкілля.

Питання для самоконтролю

1. Указати, які етичні проблеми виникають під час пренатальної

генетичної діагностики.

2. Назвати критерій етичної дозволеності допоміжних прокреативних технологій.

3. Указати, у якому співвідношенні мають бути ризик під час використання біомедичних технологій і позитивні наслідки цього втручання.

Література: [3, с. 23–25; 8, с. 15–17; 9, с. 5–11; 17, с. 22–25].

Тема 11 Інформована згода та експериментування на людині. Маніпуляції з психічним здоров'ям людини

Питання для самостійного опрацювання

Етичні вимоги до проведення експериментів на людині. Класифікація досліджень. Основні нормативно-правові акти щодо експериментальних досліджень. Етичні комітети, їх рівні, функції та характеристики. Інформована згода як головна засада медичного експерименту. Нагляд за досліджуваними ліками як попередження можливих негативних їх наслідків використання. Виробництво ліків-сиріт фармацевтичними фірмами в контексті державного фінансового стимулювання. Підстави використання плацебо в контексті експериментування. Умови етичної дозволеності. Проблема експериментування на зародках і ембріонах у контексті визнання гідності людської особистості у пренатальній фазі розвитку. Маніпуляції з психічним здоров'ям людини.

Питання для самоконтролю

1. Обґрунтувати важливість дотримання засади інформованої згоди пацієнта на участь в експерименті.

2. Пояснити значення термінів «дарування органів», «ідентичність людської особи», «концепція смерті», а також «використання плацебо», «клінічне дослідження», «ліки-сироти».

3. Пояснити відмінність між етикою і правом.

4. Указати, чи етика і право тісно пов'язані між собою поняття, чи, навпаки, чітко розмежовані.

Література: [3, с. 82–85; 6, с. 55–56; 10, с. 34–41; 21, с. 52–55].

Тема 12 Біоетика і трансплантація органів

Питання для самостійного опрацювання

Труднощі та успіхи трансплантології. Проблеми дарування органів і тканин у контексті біоетики. Трансплантація та ідентичність людської особи. Проблема діагностування смерті. Інформована згода і трансплантація органів. Проблеми призначення дарованих органів у контексті біоетики. Загальні етичні засади трансплантології та їх відображення у міжнародному і внутрішньодержавному законодавствах.

Питання для самоконтролю

1. Пояснити, як біоетика розкриває цінність і недоторканість людського буття на противагу якості життя.
2. Подати визначення поняття «біоправо» і сформулювати його специфічні завдання.
3. Назвати моральні критерії, які потрібно враховувати, оцінюючи результати економічної діяльності закладів охорони здоров'я.
4. Пояснити, чи завжди людина у разі етичного вибору може діяти згідно зі своєю свободою і коли свобода волі особи переходить у свавілля.
5. Пояснити відмінність між суб'єктивним і раціональним вибором особи. Вказати, який із них правильний і чому.
6. Указати, чи в екстремальній ситуації потрібно діяти, спираючись на ієрархію класичних засад моралі й етики, чи на такі, що видаються найбільш адекватними в цьому разі.
7. Чи вважається твердження більшості підставою етичної засади, згідно з якою треба діяти?

Література: [12, с. 53–56; 17, с. 95–97; 20, с. 85–87; 21, с. 71–72].

Тема 13 Ксенотрансплантація з точки зору біоетики

Питання для самостійного опрацювання

Історія та сучасний стан розвитку ксенотрансплантації. Рушійні сили та позитивні моменти. Можливі негативні наслідки, перешкоди та перестороги.

Засади біоетики в галузі ксенотрансплантації.

Питання для самоконтролю

1. Розкрити етичні проблеми ксенотрансплантації.
2. Довести, що людське життя є цінністю не абсолютною, а найвищою фундаментальною, яку завжди слід поважати.
3. Охарактеризувати дії людини, яка жертвує власним життям заради інших.

Література: [6, с. 88–91; 9, с. 105–107; 12, с. 75–77; 21, с. 72–76].

Тема 14. Проблема евтаназії в контексті біоетики. Альтернатива евтаназії – паліативне лікування

Питання для самостійного опрацювання

Смерть як суспільний феномен. Евтаназія з погляду біоетики. Етичне оцінювання евтаназії. Евтаназія і право на життя: стан законодавчого регулювання в Україні. Моральні проблеми самогубства. Особливості паліативної терапії. Біоетичні проблеми реанімації.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризувати різновиди евтаназії і оцінити їх оцінку з позиції персоналістичної біоетики.
2. Указати, що є альтернативою евтаназії.

Література: [3, с. 103–106; 8, с. 93–95; 9, с. 77–79; 16, с. 32–41].

Змістовий модуль 3 Правові та соціальні аспекти регулювання системи охорони здоров'я на засадах біоетики

Тема 15. Стан і перспективи розвитку біоетики в Україні

Питання для самостійного опрацювання

Організаційні заходи з упровадження біоетики в Україні. Діяльність інституцій з біоетики в Україні. Співпраця з міжнародними організаціями в галузі біоетики. Сфера компетенції Інституту біоетики імені Ярослава Базилевича. Внесок завідувача кафедри організації і управління охорони

здоров'я доцента Ярослава Базилевича у розвиток біоетики в Україні (зі спогадів автора). Досвід викладання біоетики у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького. Комітети з біоетики: функції і характеристики. Типи комісій з біоетики.

Питання для самоконтролю

1. Пояснити, як має поводитися людина перед недосконалими законами, розуміючи основні етичні засади охорони здоров'я.

2. Указати, чи українське законодавство про охорону здоров'я дає підставу діяти згідно з власним сумлінням.

Література: [7, с. 62–64; 13, с. 75–77; 14, с. 125–127; 19, с. 120–122].

Тема 16 Вплив біоетики на ефективність діяльності органів та установ системи охорони здоров'я України

Питання для самостійного опрацювання

Міжнародні організації з питань охорони здоров'я та їх вплив на формування законодавства в Україні. Криза в галузі права людини на життя. Недоліки українського законодавства щодо захисту гідності людини.

Питання для самоконтролю

1. Указати на доцільність розкриття найважливіших морально-етичних проблем охорони здоров'я в Україні.

2. Указати на морально-етичні проблеми, що потребують невідкладного розв'язання у вибраній галузі охорони здоров'я.

Література: [14, с. 144–145; 17, с. 203–207; 20, с. 176–178; 21, с. 92–95].

Тема 17 Біоетичний аспект боротьби з алкоголізмом

Питання для самостійного опрацювання

Алкоголізм як психофізична патологія та соціальна проблема. Заходи державних органів щодо подолання алкоголізму. Громадські антиалкогольні організації та подолання алкоголізму в контексті біоетики.

Питання для самоконтролю

1. Соціальні причини алкоголізму.
 2. Чинники виникнення алкогольної залежності.
 3. Алкоголізм як хвороба.
 4. Визначення алкоголізму та пияцтва.
 5. Патогенез алкоголізму (стадії: компенсації, наркотична, декомпенсації).
 6. Дія алкоголізму на центральну нервову систему (фаза збудження, фаза пригнічення).
 7. Суспільні наслідки алкоголізму.
 8. Засади профілактики алкоголізму.
 9. Шляхи до тверезого життя у діяльності спільнот АА.
 10. Негативні сторони державної політики в галузі виробництва й продажу алкогольних напоїв.
 11. Причина низької ефективності державних заходів проти алкоголізму.
 12. Шляхи активізації діяльності громадських антиалкогольних організацій.
 13. Вплив засад біоетики на подолання алкоголізму.
 14. Зарубіжний досвід боротьби з алкоголізмом.
- Література:** [2, с. 213–214; 3, с. 245–247; 8, с. 95–101; 20, с. 198–199].

Тема 18 Тютюнозалежність як проблема біоетики

Питання для самостійного опрацювання

Загроза тютюнопаління життю та здоров'ю. Заходи з подолання проблеми тютюнозалежності в контексті біоетики.

Питання для самоконтролю

1. Причини тютюнозалежності.
2. Негативні сторони тютюнозалежності.
3. Заходи профілактики тютюнозалежності.
4. Переваги утримання від тютюнопаління.

5. Розв'язання проблеми тютюнозалежності в контексті біоетики.

Література: [5, с. 83–87; 9, с. 222–225; 14, с. 303–305; 18, с. 83–92].

Тема 19 Проблеми профілактики наркоманії та реабілітації і ресоціалізації наркозалежних

Питання для самостійного опрацювання

Небезпека наркоманії. Програми профілактики наркоманії. Зарубіжний досвід профілактики та боротьби з наркозалежністю.

Питання для самоконтролю

1. Наркотичні речовини: критерії визначення, групи.
 2. Наркоманія: визначення, причини, основні характеристики.
 3. Засади біоетики у лікуванні та реабілітації осіб, залежних від наркотиків.
 4. Шляхи профілактики наркоманії.
 5. Мета і завдання антинаркотичних профілактичних і реабілітаційних програм.
 6. Ідея, мета і зміст 12-крокової програми лікування наркоманії груп анонімних наркоманів.
 7. Значення держави у профілактиці наркозалежності.
 8. Шляхи подолання наркозалежності.
 9. Суть проблеми ресоціалізації наркозалежних у контексті біоетики.
 10. Зарубіжний досвід профілактики та боротьби з наркозалежністю.
- Література:** [6, с. 53–57; 10, с. 35–37; 12, с. 88–89; 19, с. 232–234].

Тема 20 СНІД - маленький світ великого хаосу

Питання для самостійного опрацювання

Природа виникнення СНІДу та перебіг цього захворювання. Шляхи передачі ВІЛ-інфекції. Профілактика СНІДу та лікування хворих на СНІД у контексті біоетики.

Питання для самоконтролю

1. Пояснити, чи є абсолютною лікарська таємниця про інфікованого хворого перед безпосередньою і невідворотною загрозою зараження ВІЛ.
2. Розкрити етичні проблеми профілактики СНІДу, лікування, реабілітації та ресоціалізації хворих на СНІД.
3. Соціальні причини ВІЛ-інфекції.
4. Значення засад біоетики у профілактиці наркозалежності, лікуванні та ресоціалізації хворих на СНІД.
5. Заходи медицини, необхідні для профілактики СНІДу, у контексті біоетики.

Література: [4, с. 175–177; 11, с. 95–112; 13, с. 118–120; 21, с. 180–182].

Тема 21 Біоетика і соціальні проблеми

Питання для самостійного опрацювання

Визначення поняття «здоров'я» і проблеми хвороби в біоетиці. Погляди на вакцинацію у світлі біоетики. Гомеопатія і біоетика. Гомосексуалізм як проблема біоетики. Транс-сексуалізм і корекція статевої ідентифікації. Війна як антигуманне явище. Головні мотиви проти смертної кари. Вплив засобів масової інформації на формування біоетичного мислення особистості.

Питання для самоконтролю

1. Пояснити, якою буде особиста поведінка у разі вирішення медичними працівниками суперечного питання, що стосується повідомлення пацієнтові правди про стан його здоров'я.
2. Указати, який зв'язок між духовним рівнем людини і сприйняттям нею страждання і болю.
3. Висвітлити значення комітетів з етики в оскарженні суперечних питань працівниками системи охорони здоров'я.
4. Пояснити, чи може закон конфліктувати з етикою особи (навести приклади) і чи слід підкорюватися такому закону.

Література: [5, с. 150–152; 9, с. 405–407; 14, с. 376–377; 19, с. 294–295].

4 ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Чинники виникнення біоетики.
2. Основоположник біоетики – Р. Поттер.
3. Визначення біоетики як науки.
4. Суть поняття «екоцентрична біоетика».
5. Суть поняття «біоцентрична біоетика».
6. Суть поняття «антропоцентрична біоетика».
7. Етапи становлення біоетики.
8. Напрями біоетики.
9. Мета впровадження засад біоетики у практику.
10. Причина міждисциплінарності біоетики.
11. Основні навчальні дисципліни, що поєднує біоетика.
12. Біомедичні аспекти біоетики.
13. Основні психологічні аспекти біоетики.
14. Соціологічні аспекти біоетики.
15. Правові аспекти біоетики.
16. Основні моделі біоетики.
17. Сутність ліберально-радикальної моделі.
18. Негативні сторони прагматично-утилітаристської моделі.
19. Особливості соціобіологічної моделі (соціоісторична і науково-технічна течії).
20. Основи філософського обґрунтування етико-культурних моделей.
21. Цінності персоналістичної моделі.
22. Філософські основи етичного судження в біоетиці.
23. Головні засади персоналістичної біоетики.
24. Засади біоетики принципалізму.
25. Сутність персоналістичного трактування людини.
26. Основні матеріалістичні течії у філософії, особливості розуміння людини.

27. Відмінність між феноменологічним та онтологічним трактуванням тіла.
28. Сутність дуалістичної концепції тілесності.
29. Основні особливості розуміння людини представниками філософської антропології.
30. Переваги персоналістичного трактування людини з позиції біоетики.
31. Засади біоетики, що забезпечують гідність людського ембріона.
32. Обґрунтування статусу людського ембріона як особистості.
33. Біблія про статус людини, її остаточну й найвищу мету та фізичне життя як трансцендентний шлях, який веде за межі теперішнього земного життя.
34. Суть циклічності функціонування жіночої статевої системи.
35. Особливості гуморальних механізмів регуляції статевих функцій.
36. Суть тендерної ідеології як загрози інституту сім'ї.
37. Суть моральної неприпустимості штучного абортів.
38. Аборт з огляду на демографічну ситуацію.
39. Можливість заборони абортів та її наслідки.
40. Допоміжні репродуктивні технології і права людини.
41. Засади біоетики, які захищають права матері.
42. Засади біоетики, які обстоюють права дитини.
43. Загроза суспільству від легалізації абортів.
44. Визначення штучного абортів.
45. Етичне оцінювання різновидів абортів (мимовільний аборт, аборт при ектопічній вагітності, «терапевтичний» аборт, опосередкований аборт, селективний аборт, аборт після зґвалтування чи інцесту, суспільний аборт).
46. Негативні сторони соціального абортів.
47. Критерій етичної дозволеності пренатального обстеження.
48. Методи абортів (хірургічні та фармакологічні).
49. Постабортний синдром: визначення, корені, симптоми, розв'язання проблеми ПАС у контексті біоетики.
50. Контрацепція: визначення, класифікація, негативні сторони, моральне

оцінювання.

51. Суть Національної програми планування сім'ї.

52. Небезпека контрацепції.

53. Етичне оцінювання примусової, добровільної та терапевтичної стерилізації.

54. Основа природних методів розпізнавання днів плідності (календарного, температурного, методу Біллінгса, симптотермального методу).

55. Негативні сторони дошлюбних і позашлюбних статевих стосунків.

56. Суть етичної неприпустимості застосування репродуктивних технологій.

57. Негативні наслідки репродуктивних технологій.

58. Критерій етичної дозволеності допоміжних прокреативних технологій.

59. Суть використання НаПроТехнологій.

60. Характеристика стовбурових клітин.

61. Право на життя ненародженої дитини.

62. Суть етичної неприпустимості використання живих ембріонів для одержання стовбурових клітин.

63. Негативні сторони можливості клонування людини.

64. Визнання гідності людини як особистості на будь-якому етапі її існування.

65. Генна інженерія: визначення, завдання.

66. Клітинний поділ (інтерфаза і мітоз).

67. Мейоз (сперматогенез, овогенез), кросинговер, новий унікальний організм з моменту запліднення.

68. Основні морально-правові вимоги під час проведення експериментів на людині.

69. Критерій етичної дозволеності застосування методів генної інженерії.

70. Генетично модифіковані організми: визначення, цілі отримання, етапи отримання, проблема безпечності для людини і довкілля.

71. Біобезпека: визначення, нормативно-правове регулювання поведінки

з ГМО, принцип застереження, лабораторна база.

72. Небезпечність фаст-фудівського харчування для здоров'я людини.

73. Сфери життя (вегетативне, сенситивне, розумне). Їх відмінності.

74. Нанобіотехнології: визначення, позитивні і негативні сторони їх застосування для здоров'я людини і довкілля.

75. Наноматеріали: визначення, властивості.

76. Нанобезпека: визначення, критерій етичної дозволеності.

77. Суть засади інформованої згоди.

78. Засади біоетики, які регулюють медичні експерименти.

79. Безпечність терапевтичних експериментів.

80. Підстави використання плацебо під час клінічного терапевтичного експериментування на людині.

81. Умови використання плацебо в контексті контрольованого клінічного дослідження.

82. Значення комісій з біоетики у контексті експериментування на людині.

83. Відмінність між опосередкованим і безпосереднім впливом на людську психіку.

84. Суть поняття «гормональної маніпуляції» з психікою людини.

85. Небезпека хімічної маніпуляції з психікою людини.

86. Негативні аспекти механічного втручання у психіку людини.

87. Міжнародні організації, що застерігають проти експериментів на ембріонах.

88. Відмінність між дослідженням і експериментальним дослідженням.

89. Суть терапевтичних і нетерапевтичних експериментальних досліджень.

90. Фази клінічного дослідження.

91. Особливості інструментального експериментального дослідження.

92. Нормативно-правові акти щодо експериментальних досліджень.

93. Необхідність отримання інформованої згоди під час нетерапевтичного і терапевтичного експериментальних дослідженнях.

94. Засади діяльності етичних комітетів.

95. Рівні етичних комітетів.
96. Склад етичних комітетів.
97. Цінності та засади етичних комітетів.
98. Наукова цінність і переконливість протоколу експериментального дослідження.
99. Умови дозволеності застосування плацебо.
100. Етичний критерій методології експерименту.
101. Трансплантація: визначення та класифікація, історія трансплантології.
102. Етичне обмеження трансплантації на рівні спричинення зміни ідентичності особистості людини.
103. Етичні та антропологічні чинники, що впливають на рішення дарування власних органів.
104. Основні труднощі сучасної трансплантології.
105. Засади біоетики, які регулюють трансплантацію органів.
106. Важливість персоналістичного аспекту трансплантології.
107. Небезпека утилітарного критерію вибору пацієнтів у трансплантології.
108. Позитивне значення терапевтичного критерію під час вибору пацієнтів для пересадження органів.
109. Складність проблеми діагностування смерті.
110. Основні положення ксенотрансплантації в контексті біоетики.
111. Можливі негативні наслідки ксенотрансплантації, перешкоди та перестороги.
112. Засади біоетики в ксенотрансплантації.
113. Зміст життя (місце і призначення в світі) і ставлення до смерті.
114. Евтаназія: визначення, поділи, моральне оцінювання.
115. Доцільність терміну «право людини на гідну смерть».
116. Суть недоторканості людського життя.
117. Негативні сторони евтаназії.
118. Засади біоетики, що застерігають проти евтаназії.

119. Ставлення до евтаназії в Україні.
120. Евтаназія і право на життя: стан законодавчого регулювання.
121. Особливості життя після смерті.
122. Суть логічної необґрунтованості поняття «якість життя».
123. Самогубство: різновиди, причини, мотиви, моральне оцінювання.
124. Моральна відповідальність за самогубство та профілактика.
125. Паліативна терапія: визначення, особливості, етапи прийняття хвороби.
126. Ставлення до людей похилого віку – індикатор та характеристика цивілізації суспільства.
127. Значення душпастирської опіки священника, порадиництва, хоспісів у піклуванні про невиліковно хворих.
128. Етичні засади, яких потрібно дотримуватись під час реанімації.
129. Організації, що компетентні розв'язувати проблеми біоетики та впливати на формування законодавства в Україні.
130. Організації, що приводять наукову роботу в галузі біоетики.
131. Приклади наукової співпраці українських і зарубіжних організацій у галузі біоетики.
132. Завдання комітетів з біоетики.
133. Характеристика комітетів з біоетики.
134. Типи комісій з біоетики.
135. Міжнародні організації, що працюють у галузі захисту гідності людини.
136. Факти нехтування правом на життя у суспільстві.
137. Українське законодавство про аборти.
138. Недоліки законодавчих актів України щодо регулювання народжуваності.
139. Негативні аспекти проблеми клонування.
140. Соціальні причини алкоголізму.
141. Чинники виникнення алкогольної залежності.

142. Алкоголізм як хвороба.
143. Визначення алкоголізму та пияцтва.
144. Патогенез алкоголізму (стадії: компенсації, наркотична, декомпенсації).
145. Дія алкоголізму на центральну нервову систему (фаза збудження, фаза пригнічення).
146. Суспільні наслідки алкоголізму.
147. Засади профілактики алкоголізму.
148. Шляхи до тверезого життя у діяльності спільнот АА: Ал-анон та Ал-атін, Міжнародного руху анонімних алкоголіків, товариства «Відродження», Львівської обласної організації українського товариства «Тверезості та здоров'я» та благодійної організації «Регіональний центр соціальної адаптації».
149. Негативні сторони державної політики в галузі виробництва й продажу алкогольних напоїв.
150. Причина низької ефективності державних заходів проти алкоголізму.
151. Шляхи активізації діяльності громадських антиалкогольних організацій.
152. Вплив засад біоетики на подолання алкоголізму.
153. Зарубіжний досвід боротьби з алкоголізмом.
154. Причини тютюнозалежності.
155. Негативні сторони тютюнопаління.
156. Заходи профілактики тютюнозалежності.
157. Переваги утримання від паління.
158. Розв'язання проблеми тютюнозалежності в контексті біоетики.
159. Наркотичні речовини: критерії визначення, групи.
160. Наркоманія: визначення, причини, основні характеристики.
161. Засади біоетики у лікуванні та реабілітації осіб, залежних від наркотиків.
162. Шляхи профілактики наркоманії.
163. Мета і завдання антинаркотичних профілактичних і реабілітаційних

програм.

164. Ідея, мета і зміст 12-крокової програми лікування наркоманії груп анонімних наркоманів.

165. Значення держави у профілактиці наркозалежності.

166. Шляхи подолання наркозалежності.

167. Суть проблеми ресоціалізації наркозалежних у контексті біоетики.

168. Зарубіжний досвід боротьби з наркозалежністю.

169. Соціальні причини ВІЛ-інфекції.

170. Роль засад біоетики у профілактиці наркозалежності, лікуванні та ресоціалізації хворих на СНІД.

171. Заходи медицини, необхідні для профілактики СНІДу в контексті біоетики.

172. Визначення поняття «здоров'я».

173. Значення хвороби у житті людини.

174. Завдання щодо гуманізації лікарень.

175. Законодавче регулювання щодо обов'язковості вакцинації.

176. Етичне оцінювання гомеопатії.

177. Гомосексуалізм – причини, визначення, лікування та профілактика.

178. Причини транссексуалізму.

179. Складові елементи та характерні ознаки транссексуалізму.

180. Етична проблема транссексуалізму.

181. Альтернатива хірургічного методу лікування транссексуалізму.

182. Оцінювання війни з позиції біоетики.

183. Етична неприпустимість смертної кари.

184. Питання смертної кари в Україні.

185. Завдання засобів масової інформації у формуванні біоетичного мислення особистості.

5 ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Біоетика. Конфлікт мети і засобів у біомедичній науці.
2. Форми соціальної регуляції медичної діяльності: етика, етикет, право.
3. Біоетика і релігійна мораль (дилеми біоетики в православ'ї, ісламі, католицизмі і т. д.).
4. Співвідношення медичної етики, біоетики і біомедичної етики.
5. Біоетичний принцип справедливості.
6. Принцип неспричинення шкоди і правила «подвійного ефекту» і «пропорційності».
7. Принцип пошани автономії особи і права пацієнта.
8. Міжнародні етичні документи і українське законодавство про права пацієнта.
9. Добровільна інформована згода в клінічній і дослідницькій практиці.
10. Правило правдивості і лікарська «свята брехня».
11. Правило конфіденційності (лікарська таємниця) у сучасній медицині.
12. Правило пошани недоторканності приватного життя.
13. Проблема лікарських помилок з історичної, етичної і правової точок зору.
14. Проблема ятрогеній у науково-медичному і етичному контексті.
15. Етичні комітети: історія формування і соціальні функції.
16. Морально-етичні проблеми абортів і контрацепції.
17. Морально-етичні проблеми штучного запліднення і клонування людини.
18. Проблема морального статусу ембріона.
19. Смерть мозку і проблема дефініції смерті.
20. Снідофобія, стигматизація, дискримінація і сегрегація ВІЛ-інфікованих у моралі, етиці та праві.
21. Проблема добровільної інформованої згоди і конфіденційності в психіатрії.

22. Етичні і правові аспекти проблеми застосування примушення в психіатрії, поняття зловживання психіатрією.

23. Історія етичного регулювання біомедичних досліджень на людині і тваринах.

24. Значення біоетичних принципів у правил в регулюванні біомедичних досліджень на людині.

25. Етичне регулювання експериментів на тваринах.

26. Етика Гіппократа і сучасність.

27. Учення про медичну деонтології Н. Н. Петрова і сучасність.

28. Нацистська медицина в моралі і лікарській етиці.

29. Прикладна етика як етап розвитку історії етики.

30. Предмет біоетики в сучасній філософії науки (онтологічні, гносеологічні, антропологічні і соціальні підстави біоетики).

31. Співвідношення медичної етики, біоетики і біоетики.

32. Біоетика і релігійна мораль.

33. Основні етичні теорії в контексті біоетики.

34. Застосування етичного правила інформованої згоди у компетентних і некомпетентних пацієнтів.

35. Відмова пацієнта від медичної допомоги: етико-правовий аналіз.

36. «Свята брехня» лікаря: історичний, етичний і правовий контекст.

37. Лікарська таємниця: історичний, етичний і правовий контекст.

38. Медичний патерналізм: соціокультурний і морально-етичний контекст.

39. Проблема лікарської помилки: історичний і морально-етичний контекст.

40. Проблема ятрогеній: науково-медичний і морально-етичний контекст.

41. Етичні теорії справедливості в контексті біоетики.

42. Етична категорія справедливості і проблема раціонування ресурсів охорони здоров'я.

43. Аборт як морально-етична дилема.

44. Штучне запліднення: морально-етичні і правові проблеми.

45. Перспективи клонування людини як філософська і морально-етичного проблема.
46. Втручання в репродукцію людини і релігійна мораль.
47. Смерть мозку – нова концепція смерті.
48. Евтаназія як проблема біоетики.
49. Сучасна паліативна медицина: новий етичний підхід.
50. Право пацієнта на смерть з гідністю: чи можуть хоспіси «зняти» проблему евтаназії?
51. Біотичні аспекти проблеми смерті людини і релігійна мораль.
52. Генетика і етика (актуальні етичні проблеми медико-генетического консультування).
53. Філософські і морально-етичні проблеми міжнародного проекту «Геном людини».
54. Євгеніка: історичні і сучасні проблеми.
55. Специфіка лікування і профілактики інфекційних хвороб під етичною точкою зору.
56. Вакцинація і права людини.
57. СНІД і етика.
58. ВІЛ-інфекція і права людини (стигматизація, дискримінація і сегрегація ВІЛ-інфікованих як проблеми сучасного суспільства).
59. Сучасні етичні проблеми психіатрії і психотерапії.
60. Антипсихіатрія: соціокультурні і філософські витоки.
61. Моральні проблеми пересадки органів від трупів.
62. Моральні проблеми пересадки органів від живих донорів (включаючи некомпетентних донорів і донорів з соціальними обмеженнями свободи вибору).
63. Особливості застосування принципів і правил біоетики як регуляторів дослідницької діяльності в біомедицині.

6 КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Проміжний контроль знань студентів здійснюється регулярно на лекційних і практичних заняттях шляхом їх опитування з пройденого матеріалу. Підсумковий контроль знань здійснюється на іспиті.

Оцінки знань на етапах проміжного та підсумкового контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Основи біобезпеки і біоетики».

«Відмінно»

Виставляється студенту, який протягом семестру систематично працював, на іспиті показав різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу, уміє вільно виконувати завдання, що передбачені програмою, засвоїв основну та знайомий з додатковою літературою, відчуває взаємозв'язок окремих розділів навчальної дисципліни, їх значення для майбутньої професії, виявив творчі здібності в розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

«Добре»

Виставляється студенту, який виявив повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, що рекомендована програмою, показав стійкий характер знань з навчальної дисципліни і здатний до їх самостійного поповнення та поновлення у ході подальшого навчання та професійної діяльності.

«Задовільно»

Виставляється студенту, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та подальшої роботи за професією, справляється з виконанням завдань, передбачених програмою, допустив окремі похибки у відповідях на іспиті та під час розв'язання екзаменаційних завдань, але володіє необхідними знаннями для їх подолання під керівництвом науково-педагогічного працівника.

«Незадовільно»

Виставляється студенту, який не виявив достатніх знань основного навчально-програмного матеріалу, допустив принципові помилки у розв'язанні передбачених програмою завдань, не може без допомоги науково-педагогічного працівника використати знання під час подальшого навчання, не спромігся оволодіти навичками самостійної роботи.

Шкала оцінювання

Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90–100	A	Відмінно
80–89	B	Добре
70–79	C	
60–69	D	Задовільно
50–59	E	
1–49	FX	Незадовільно

Підсумкове семестрове оцінювання навчальної роботи студента

Студент, який протягом навчального періоду не набрав необхідної кількості рейтингових балів, але набрав не менше 35 % (тобто 35–50 балів), зобов'язаний скласти захід підсумкового семестрового контролю після завершення останнього модульно-атестаційного циклу у семестрі.

Студент має право на складання 2 ПСК: викладачу та комісії. У разі незадовільного складання ПСК студент отримує оцінку «неприйнятно» (F) і йому призначається повторне вивчення навчальної дисципліни.

У разі успішного складання заходу ПСК використовується оцінка «достатньо», яка засвідчує виконання студентом мінімальних вимог без урахування накопичених балів. Студент, який набрав кількість балів менше 35 (35 %) не допускається до заходу ПСК і отримує оцінку «неприйнятно» (F) і йому призначається повторне вивчення навчальної дисципліни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Алексеенко А. П. Антропологічна парадигма гуманітарної підготовки майбутніх фахівців-медиків / А. П. Алексеенко // Організація навчального процесу студентів з різними кваліфікаційними рівнями підготовки в ХНМУ: матеріали XLVII навчально-методичної конференції, 27 листопада 2013 р. / ХНМУ. – Харків, 2013. – С. 17–20.
2. Антологія біоетики / за ред. Ю. І. Кундієва. – Львів : БАК, 2003. – 592 с.
3. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 26–27 березня 2009 р. – Львів : ЛНМУ імені Данила Галицького, 2009. – 630 с.
4. Бойко І. Біоетика (скрипта для студентів) // Бойко. – Львів : УКУ, 2008. – 180 с.
5. Вековшинина С. В. Биоэтика: начала и основания (философско-методологический анализ) / С. В. Вековшинина, В. Л. Кулиниченко. – Киев : Сфера, 2002. – 152 с.
6. Волосовець О. П. Завдання з біоетики та медичної деонтології для педіатрів / О. П. Волосовець, С. П. Кривопустов, Н. В. Нагорна. – Донецьк : Донбас, 2004. – 84 с.
7. Егоренков А. И. Формирование навыков системного анализа биоэтических проблем в процессе обучения учащихся и студентов / А. И. Егоренков. – Киев : Науковий світ, 2003. – 97 с.
8. Запорожан В. М. Біоетика / В. М. Запорожан, М. Л. Аряєв. – Київ : Здоров'я, 2005. – 288 с.
9. Біоетика : підручник / Е. Згречча, А. Дж. Спаньйоло, М. Л. П'єтро та ін.; пер. з італ. В. Й. Шовкун. – Львів : Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2007. – 672 с.
10. Коляденко Н. В. Обґрунтування та розробка системи медико-соціальної реабілітації дітей із порушеннями психічного здоров'я: автореф. дис.

на здобуття наук, ступеня д-ра мед. наук: 14.02.03 / Н. В. Коляденко. – Київ : Національний медичний ун-т ім. О. О. Богомольця, 2009. – 40 с.

11. Кулиниченко В. Л. Современная медицина: трансформация парадигм теории и практики (философско-методологический анализ) / В. Л. Кулиниченко. – Київ : Центр практ. філософії, 2001. – 240 с.

12. Лісовий В. М. Біоетичні принципи випробувань лікарських засобів / В. М. Лісовий, В. В. М'ясоєдов, О. М. Ковальова. – Харків : ХНМУ, 2012. – 144 с.

13. Москаленко В. Ф. Біоетика: філософсько-методологічні та соціально-медичні проблеми / В. Ф. Москаленко, М. В. Попов. – Вінниця : Нова книга, 2005. – 218 с.

14. Сгречча Э. Биоэтика: учебник/ Э. Сгречча, В. Тамбоне. – Москва : Библиейско-богосл. ин-т святого Апостола Андрея, 2002. – 413 с.

15. Стуянова И. В. Биоэтика в России: ценности и законы / И. В. Стуянова. – Москва : Грантъ, 2001. – 192 с.

16. Силуянова И. В. Физика и метафизика смерти / И. В. Силуянова // Этика врачевания. Современная медицина и Православие. – Москва : Изд-во Московского Подворья Свято-Троицкой Сергиевой лавры, 2001. – С. 16, 32–41.

17. Соціально-філософські та етичні проблеми медицини : навч. посібник / за заг. ред. А. П. Алексеенко, В. М. Лісового. – Харків : Колегіум, 2010. – 340 с.

Додаткова

18. Судо Ж. Аборт / Ж. Судо // Семья и биоэтика : матер. междуна. симпозиума, 20–23 мая 1998 года. – СПб. : Изд-во Март, 1998. – С. 79–92.

19. Терешкевич Г. Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти : навч. посіб. / Г. Т. Терешкевич. – Львів : Світ, 2008. – 344 с.

20. Требование биоэтики: медицина между надеждой и опасениями / под ред. Ф. Бриссе-Виньо. – Київ : Сфера, 1999. – 248 с.

21. Турак Й. А. Етичні та правові засади медичного втручання: з погляду лікаря-практика / Й. А. Турак. – Ужгород : Закарпаття, 2002. – 192 с.

Методичні вказівки щодо самостійної роботи з навчальної дисципліни
«Основи біобезпеки і біоетики» для студентів денної форми навчання за
напрямом 6.051401 – «Біотехнологія»

Укладачі: д. б. н., проф. В. В. Никифоров,
старш. викл. О. О. Никифорова

Відповідальний за випуск заст. зав. кафедри к. х. н., доц. О. В. Новохатько

Підп. до др. _____ 2017 р. Формат 60x84 1/16. Папір тип. Друк ризографія.
Ум. друк. арк. _____. Наклад _____ прим. Зам. № _____. Безкоштовно.

Видавничий відділ
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева 20, м. Кременчук, 39600